

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН ЗІ СТВОРЕННЯ ЗА ЗАМОВЛЕННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

PECULIARITIES OF CONTRACTUAL RELATIONS OF CREATION BY ORDER AND USE OF COPYRIGHT OBJECTS

Дюкарсва-Бержаніна К.Ю., к. ю. н.,
доцент кафедри інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права
Львівський національний університет імені Івана Франка

Статтю присвячено дослідженню особливостей договірних відносин зі створення за замовленням та використання об'єктів авторського права. Проаналізовано положення чинного законодавства у вказаній сфері відносин. Виявлено ключові відмінності у правовому регулюванні останніх за Цивільним кодексом України та Законом України «Про авторське право і суміжні права».

Зазначено, що договір про створення за замовленням та використання об'єкта авторського права на законодавчому рівні віднесено до категорії договорів, на підставі яких здійснюється розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Водночас зацентовано увагу на специфічній правовій природі вказаного договору. Відзначено той факт, що на момент укладення договору об'єкта авторського права ще не існує, тому сторони лиш узгоджують механізм розподілу прав на об'єкт, який буде створений при виконанні договору.

Охарактеризовано розглядуваний договір як консенсуальний та взаємозобов'язуючий. Оскільки створення об'єкта, обумовленого сторонами, є втіленням творчого бачення автора, сторони договору не застраховані від ризиків його невиконання чи неналежного виконання. Водночас, обґрунтовано доцільність чіткого визначення умов, які повинні слугувати для творця орієнтиром в роботі над створенням відповідного об'єкта авторського права. Зазначено, що відповідна деталізація положень договору сприятиме визначеності щодо його предмета як творця, так і замовника, та слугуватиме певною гарантією дотримання його умов для кожної із сторін.

Розглянуто питання співвідношення договору про створення за замовленням та використання об'єкта авторського права з договорами підрядного типу. Наголошено, що їхня зовнішня подібність зумовлена тим фактом, що на підставі кожного з них створюється новий об'єкт. Проаналізовано ключові доктринальні підходи щодо їх співвідношення. Доведено, що специфіка предмета й суб'єктного складу договору про створення за замовленням та використання об'єкта авторського права дає підстави для його чіткого відмежування від договорів підрядного типу.

Ключові слова: договір про створення за замовленням та використання об'єкта авторського права, майнові права інтелектуальної власності, об'єкт авторського права, творець, замовник.

The article deals with the peculiarities of the contractual relations of creation and use of copyright objects. The provisions of the current legislation in this area of relations have been analyzed. The key differences in the legal regulation of the latter provisions under the Civil Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" have been identified.

It has been noted that the contract on creation by order and use of a copyright object at the legislative level is categorized as an agreement on the disposal of intellectual proprietary rights. At the same time, attention has been paid to the specific legal nature of this contract. It has been pointed out that at the time of the conclusion of the contract the object of copyright doesn't exist yet, so the parties only agree on the mechanism of allocation of the rights to the object, which will be created during the performance of the contract.

The contract under study has been characterized as consensual and mutually binding. Because the creation of an object stipulated by the parties is the embodiment of the author's creative vision, the parties to the contract are not insured against the risks of non-performance or improper performance of the contract. At the same time, the expediency of clearly defining the conditions that should serve as a guide for the creator of the appropriate object of copyright, has been justified. It has been noted that appropriate detailing of the contract's provisions will contribute to the certainty, both the creator and the customer, about the subject of a contract and will serve as a guarantee of compliance with its terms for each party.

The question of correlation between a contract on creation by order and use of a copyright object and work agreement has been considered. It has been emphasized that their external similarity is due to the fact that a new object is created on the basis of each of them. The key doctrinal approaches to their correlation have been analyzed. It has been proved that the specifics of the subject and the parties to the contract on creation by order and use of a copyright object give grounds for its clear separation from work agreements.

Key words: a contract on creation by order and use of a copyright object, intellectual proprietary rights, a copyright object, a creator, a customer.

Постановка проблеми. Серед договорів, на підставі яких здійснюється розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, вагомим місцем займають договори про створення за замовленням та використання об'єктів авторського права. Водночас, специфічна правова природа вказаного договору проявляється у тому, що на етапі його укладення об'єкта авторського права ще не існує, а сторони узгоджують порядок розподілу прав на твір, що буде створений лише у процесі виконання договору. У зв'язку з наведеним дослідження останнього виключно як правової форми опосередкування відносин із розпорядження майновими правами інтелектуальної власності вбачається необґрунтовано вузьким. До того ж варто відзначити дискусійний характер норм чинного законодавства, присвячених врегулюванню вказаної сфери відносин. Наведене зумовлює актуальність здійснюваного дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Проблематиці договірних відносин щодо створення та використання об'єктів

авторського права були присвячені праці таких вчених як: В. О. Бажанов, В. С. Дмитришин, О. В. Жилінкова, В. М. Крижна, О. О. Кулініч, Л. Д. Романадзе, А. А. Сопілко, О. І. Харитонова, О. Яворська, І. Якубівський. Однак, станом на сьогодні залишається чимало питань, які потребують подальших досліджень.

Метою статті є розкриття особливостей договірних регулювання відносин зі створення за замовленням та використання об'єктів авторського права на підставі аналізу відповідних положень національного законодавства та доктринальних напрацювань з окресленої проблематики.

Виклад основного матеріалу. Дослідження специфіки договірних відносин зі створення за замовленням та використання об'єктів авторського права варто розпочати з аналізу положень національного законодавства, присвячених врегулюванню вказаної сфери відносин. Так, згідно з ч. 1 ст. 1112 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1] за договором про створення за замовлен-

ням і використання об'єкта інтелектуальної власності одна сторона (творець) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установлений строк.

Проаналізувавши наведену законодавчу дефініцію, можна виявити певні суперечності. Так, зокрема, у визначенні розглядуваного договору, закріпленому ст. 1112 ЦК, зазначено лише один обов'язок – створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони та в установлений строк. Водночас назва договору вказує на те, що ним мали б опосередковуватися відносини не тільки щодо створення, але й щодо використання об'єкта [2, с. 31]. Дещо інший підхід до врегулювання цього питання застосовано у ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3]. У частині 5 цієї статті закріплено, що за авторським договором замовлення автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Насамперед зазначимо, що вказаний Закон оперує поняттям «авторський договір замовлення». В такий спосіб акцентується увага на тому, що вказаний договір насамперед опосередковує відносини зі створення творцем відповідного об'єкта авторського права за замовленням іншої особи. Водночас дефініція договору сформульована із врахуванням не лише обов'язку автора створити твір, але й передати його замовникові.

Згідно з ч. 1 ст. 1107 ЦК України договори про створення за замовленням та використання об'єктів інтелектуальної власності належать до договорів, на підставі яких здійснюється розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Водночас важливо відзначити специфічну правову природу вказаного договору, яка полягає в тому, що на момент його укладення об'єкта авторського права ще не існує. Визначений лише предмет договору, який і пов'язує сторони відповідними правами та обов'язками [4, с. 77]. У зв'язку з наведеним вбачається справедливим зауваження О. С. Яворської, що укладання й виконання цього договору спрямоване на створення об'єкта інтелектуальної власності з наступним його використанням, а тому розглядати його виключно як правову форму розпорядження майновими правами інтелектуальної власності не зовсім вірно [5, с. 424].

Схожій позиції дотримується і В. М. Крижна, на думку якої, віднесення розглядуваного договору до категорії договорів, на підставі яких здійснюється розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, можна пояснити лиш тим, що в результаті належного його виконання замовник набуває певних майнових прав інтелектуальної власності. Водночас, вчена відзначає доцільність розмежування розпорядження уже наявними суб'єктивними правами і встановлення механізму розподілу прав на створені в майбутньому об'єкти [6, с. 593]. Відповідне твердження вбачається обгрунтованим, адже на етапі укладення вказаного договору сторони лише узгоджують порядок розподілу майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт, що буде створений у процесі виконання договору.

Загальне правило розподілу прав на об'єкт інтелектуальної власності, створений за замовленням, визначено у ст. 430 ЦК України. В ч. 1 вказаної статті зазначено, що особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належить творцеві цього об'єкта. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові. Щоправда, ні в ЦК України, ні в актах спеціального законодавства такі випадки не конкретизовані.

Натомість, майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, згідно з ч. 2 ст. 430 ЦК України належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором. За таких умов доцільно чітко обумовити у дого-

ворі порядок розподілу прав на створений за замовленням об'єкт між автором та замовником.

В контексті дослідження характеристик розглядуваного договору варто зазначити, що він є консенсуальним, оскільки зобов'язання сторін виникають з моменту досягнення відповідних домовленостей між ними. Крім того, він є взаємнозобов'язуючим, оскільки в обох сторін виникають взаємнокореспондуючі права й обов'язки. Однак, щодо його відплатності у правовій доктрині сформувався відмінний підхід.

Один із них полягає в тому, щоб вважати відповідний договір імперативно відплатним. Так, заслуговує на увагу позиція І. Якубівського, що участь у договорі в якості сторони фізичної особи-творця обумовлює необхідність посиленого захисту його інтересів через закріплення в законі відповідних імперативних норм, які не можуть бути змінені сторонами під час укладення договору. До таких норм, на думку вченого, належить, зокрема, й норми про оплату [2, с. 34]. Водночас доволі поширеним у науковій літературі залишається підхід, згідно з яким розглядуваний договір може бути як відплатним, так і безвідплатним [7, с. 115]. Як зазначає О. С. Яворська, сама умова про оплату є договірною. Розмір та порядок оплати має визначатись сторонами. Варто погодитись із зауваженням вченої, що автор може безвідплатно зробити декорації на замовлення школи, у якій навчався, чи розмалювати стіни дитячого будинку [8, с. 418].

Сторонами договору про створення за замовленням і використання об'єкта авторського права є творець та замовник. На стороні творця може виступати одна або декілька осіб (співавторів), а також їхні правонаступники. Як відомо, творцем може бути будь-яка фізична особа, незалежно від обсягу її дієздатності. Замовниками можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Однак здебільшого на стороні замовника виступає певна організація, яка за родом своєї діяльності може використати твір обумовленим у договорі способом [9, с. 338].

У зв'язку з тим, що створення об'єкту, обумовленого сторонами, є результатом інтелектуальної діяльності творця, втіленням його власного бачення й особистого підходу, учасники договірних відносин не застраховані від ризиків невиконання відповідного договору чи неналежного його виконання. Тому при укладенні договору важливо окреслити певні умови, які слугуватимуть для творця орієнтиром в роботі над створенням відповідного твору.

Як вірно наголошує В. О. Бажанов, у договорі про створення за замовленням і використання об'єкта авторського права необхідно надзвичайно чітко зазначити вимоги, яким має відповідати твір. Зокрема, потрібно вказувати обсяг, форму, структуру, жанр, цільове призначення, робочу назву майбутнього твору, зміст, мову, якою буде написано твір, сферу застосування цього твору та інші ознаки, які є важливими та визначальними для замовника [10, с. 64]. Відповідна деталізація положень договору сприятиме визначеності щодо його предмета як творця, так і замовника, і слугуватиме певною гарантією дотримання його умов для кожної із сторін.

На окрему увагу заслуговує питання співвідношення розглядуваного договору з договорами підрядного типу. Зовнішня подібність договору про створення твору за замовленням й використання об'єкта права інтелектуальної власності з договором підряду зумовлена тим фактом, що на підставі останнього також створюється новий об'єкт. Як наслідок, у правовій доктрині сформувалось щонайменше два ключових підходи щодо їх співвідношення.

Прихильники першого відстоюють доцільність застосування положень цивільного законодавства про договори підрядного типу до відносин, що виникають між сторонами договору про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності. Натомість,

прихильники другого підходу наполягають на чіткому відмежуванні договору про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності від договорів підрядного типу. Так, заслуговує на увагу зауваження О. С. Яворської, що відмінною ознакою першого є спрямованість на створення та використання саме об'єкта інтелектуальної власності, а не будь-якого іншого [11, с. 308].

Схожу позицію займає О. В. Жилінкова, на думку якої, найбільш суттєвою ознакою договору замовлення, яка відрізняє його від договору підряду, слугує творчий характер результату роботи, який є предметом договору. Крім того, відмінність між розглядуваними договорами полягає в стороні договору, яка зобов'язується виконати роботу. Так, у договорі замовлення особа автора, творчою працею якої створено твір, має суттєве значення. За договором підряду підрядник може залучати до виконання роботи сторонніх осіб, якщо в договорі не зазначено інше. Тоді як твір повинен бути створений саме конкретним автором, стороною авторського договору замовлення [12, с. 102–103]. Враховуючи специфіку предмета й суб'єктного складу договору

про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності, вважаємо цілком обґрунтованим його відмежування від договору підряду.

Висновки. Підсумовуючи, варто відзначити специфічну правову природу договору про створення за замовленням та використання об'єкта авторського права, яка проявляється насамперед у його спрямованості на створення відповідного об'єкта з наступним його використанням. Вагомого значення за таких умов набуває чітка деталізація у договорі вимог, яким має відповідати твір, на етапі укладення договору. До того ж, враховуючи той факт, що майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві об'єкта та замовникові спільно, доцільно чітко обумовити у договорі порядок розподілу прав на створений за замовленням об'єкт між ними. Важливо також зазначити, що специфіка розглядуваних договірних відносин дає підстави для їх чіткого відмежування як від інших договорів у сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, так і цивільно-правових договорів, зокрема договорів підрядного типу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 345-IV / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 23.04.2022).
2. Якубівський І. Договірні відносини зі створення за замовленням об'єктів права інтелектуальної власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 7. С. 31–36.
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 23.04.2022).
4. Сопілко А. А. Проблеми класифікації авторських договорів. *Актуальні проблеми захисту права власності* : матер. кругл. столу (Одеса, 17 червня 2016 р.) / за заг. ред. д. ю. н., проф. Є. О. Харитонова. Одеса : Фенікс, 2016. С. 75–78.
5. Інтелектуальне право України / За ред. О. С. Яворської. Тернопіль : Підручники і посібники. 2016. 608 с.
6. Право інтелектуальної власності: акад. курс : підручник / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. Київ : Ін Юре, 2007. 696 с.
7. Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та за кордоном : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 280 с.
8. ІТ право / за заг. ред. проф. О. С. Яворської. Львів : Видавництво «Левада», 2017. 470 с.
9. Право інтелектуальної власності : підручник / О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов, Т. С. Ківалова, В. С. Дмитришин, О. О. Кулініч, Л. Д. Романадзе та ін.; за заг. ред. О. І. Харитонові. Київ : Юрінком Інтер. 2017. 367 с.
10. Бажанов В. О. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта авторського права в цивільному праві України. *Право і суспільство*. 2014. № 6-1. С. 62–67.
11. Яворська О. С. Договори у сфері інтелектуального права: проблеми застосування чинного законодавства. *ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні* : збірник матеріалів науково-практичної конференції. (Львів, 18 листопада 2016 р.). Львів : НУ «Львівська політехніка». 2016. С. 306–316.
12. Жилінкова О. В. Договори у сфері реалізації авторських прав на музичний твір : монографія. Харків : КСИЛОН, 2008. 212 с.